

Πόντιοι - Κύπριοι και η Αρχαία Ελληνική Παράδοση

Του Γιώργου Μακρίδιν

*“Μόνον τα καρποφόρα δέντρα πετροβολούν”
Στρατηγός Θεόδωρος Κολοκοτρώνης*

Οι ντόπιοι της Ελλάδας δεν την ξέρουν την ιστορία του Πόντου. Πολύ περισσότερο δεν την ήξεραν και το 1923, με την υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών. Σαν πόντιος που είμαι για χρόνια μ' απασχολούσε η προέλευση της κατάληξης των επιθέτων μας: αυτό το -ίδης και -άδης, ας πούμε Παυλίδης και Ανδρεάδης κι έχω καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα, που νομίζω πως είναι σωστά.

Θα πάρω τα πράγματα απ' την αρχή για να δείξω το δεσμό των Ποντίων, αλλά και των Κυπρίων, με τους Αρχαίους Έλληνες. Όλα δείχνουν πως οι Έλληνες της περιφέρειας του Έθνους ήταν πιο δεμένοι με την Αρχαία Ελληνική Παράδοση. Ιδιαίτερα όσοι βρίσκονταν μακριά απ' το κέντρο, ας πούμε οι πόντιοι και οι κύπριοι.

Ο δεσμός, λοιπόν, των ποντίων, με την αρχαία ελληνική παράδοση φαίνεται πρώτα απ' την ποντιακή διάλεκτο, που προέρχεται απ' την αρχαία ιωνική διάλεκτο. Εμείς οι πόντιοι λέμε για παράδειγμα: “Λελέβω σε” (Να σε χαρώ). Βλέπουμε, λοιπόν, πως η αντωνυμία, “σε”, πηγαίνει μετά το ρήμα. Το ίδιο γίνεται και με την κυπριακή διάλεκτο. Λένε οι Κύπριοι: “Εβγάλανέ σου” (Λένε για σένα). Κι εδώ το “σου” πάει μετά το ρήμα, όπως και με την ιωνική διάλεκτο. Φαίνεται, επίσης, ο δεσμός των ποντίων με την αρχαία ελληνική παράδοση, κι απ' τους ποντιακούς χορούς μα ακόμα και από μερικά φαγητά. (Θ' αναφερθώ παρακάτω σ' ένα φαγητό των ποντίων: τα κιντέατα). Έχουμε, επίσης και τις καταλήξεις των επιθέτων των περισσότερων, επιτέλους, ποντίων.

Λοιπόν, πριν από μερικούς αιώνες δεν υπήρχαν επίθετα. Δε χρειάζονταν αφού τα σύνορα δεν ήταν της προκοπής και δεν υπήρχαν ταξιδιωτικά έγγραφα, ούτε τίτλοι σπουδών. Επίσης μια που οι κοινωνίες δεν ήταν οργανωμένες, υποθέτω πως δε θα υπήρχαν ούτε καν πιστοποιητικά γέννησης.

Εκείνες τις εποχές, λοιπόν, στον Πόντο – μα ακόμα και στην Ελλάδα - ξεχωρίζαν τον καθένα από όνομα του πατέρα του, το επάγγελμά του, από κάποιες ιδιότητες, ή κουσούρια και τέλος απ' τα παρατσούκλια. Λέγανε: ο Κοσμάς, ο γιος του Κωνσταντίνου, ή ο γιος του αραμπατζή, ή του σιδερά, ή ο μακρύς ο Κωνσταντίνος, ή ο κότρον (ο βλάκας) κτλ.

Όταν, όμως, άρχισαν να χρειάζονται τα επίθετα, οι πόντιοι, δίπλα σ' όλα αυτά που αναφέρω παραπάνω έβαλαν - οι περισσότεροι - τις καταλήξεις -ίδης και -άδης. Δηλαδή, ο ένας έγινε Κωνσταντινίδης, ο άλλος Αραμπατζίδης, Κοτρίδης κτλ.

Αυτές τις καταλήξεις τις είχαν και οι αρχαίοι Έλληνες. Έτσι προέκυψαν τα ονόματα: Αριστείδης, Ευριπίδης, Μιλτιάδης, Αλκιβιάδης κτλ. Δεν μπορώ να ξέρω τα ονόματα των πατεράδων ή των παππούληδών τους, γι' αυτό θα το ρίξω στις υποθέσεις. Αν δηλαδή κάποιον τον έλεγαν Αριστο, ο γιος του γινόταν Αριστείδης, αν Εύριπο, Ευριπίδης. Πάντως, αυτό που ξέρουμε είναι πως το γιο του Πυλαία τον λέγανε Πυλείδη, του Λαέρτη, Λαερτιάδη και του Ατρέα Ατρείδη.

Άλλοι, πόντιοι, πήραν ελληνικά επίθετα, βάζοντας την κατάληξη -όπουλος (Κωνσταντόπουλος, Μακρόπουλος). Μερικοί πάλι που ζούσαν σε περιοχές, όπου ήταν πολλοί οι τούρκοι, μάλλον από φόβο,

έβαζαν την κατάληξη, -όγλου (Κωνσταντόγλου, Μακρόγλου). Και τέλος, όσοι πήγαν στην Ρωσία, για να μην ξεχωρίζουν σαν την μύγα μες στο γάλα, όχι όλοι βέβαια, έβαλαν την κατάληξη -ωφ.

Θ' αναφερθώ σε μια πολύ γνωστή, για μας τους πόντιους, περίπτωση. Εμείς, λοιπόν, στα ποντιακά, λέμε: “Ο κότρον”, δηλαδή ο βλάκας, ο χαζός. Αυτό προέρχεται απ' την ελληνική λέξη, το κοτρόνι. Ο Κότρον, λοιπόν, (ή μάλλον τα παιδιά του), κατά την αρχαία συνήθεια έγινε Κοτρίδης, κατά τη νεοελληνική Κοτρόπουλος, κατά την τουρκική, Κότρογλου και κατά τη ρωσική, Κοτρώφ. Όλα αυτά τα επίθετα τα συναντάει κανείς ανάμεσα στους πόντιους.

Τώρα να δούμε από που βγήκε και η κατάληξη, -άδης. Ας πούμε πως ένας λεγόταν Ανδρέας, ή Ανανίας. Το επίθετο των παιδιών του θα ήταν στην πρώτη περίπτωση, Ανδρεάδης και στη δεύτερη, Ανανιάδης. Απ' αυτά τα δυο επίθετα φαίνεται πως η κατάληξη ήταν μόνο -ίδης, αλλά για μια κάποια ευφωνία έγινε το -άδης. Πράγματι, αν σ' αυτά τα ονόματα έμενε το -ίδης, θα χτυπούσε άσκημα στο αυτί και το μάτι. Όταν, δηλαδή, πριν απ' την κατάληξη -ίδης έχουμε φωνήεν, πρέπει να γίνει -άδης. Διαφορετικά, ο γιος του Ανδρέα θα γινόταν Ανδρεΐδης και του Ανανία, Ανανιΐδης, άσκημα πράγματα δηλαδή.

Τώρα έρχομαι στα “κιντέατα”, που είναι βάλσαμο για τα νεφρά. Δε νομίζω οι απόγονοι των ποντίων να φτιάχνουν αυτό το τόσο υγιεινό φαγητό. Βασανίζονταν οι μανάδες και οι γιαγιάδες μας για να φτιάξουν μια κατσαρολίτσα κιντέατα. Έπρεπε μέρες να περιφέρονται ανάμεσα στις τσουκνίδες και να κόβουν τον ανθό - την κορυφή - του φυτού. Γιατί, όπως και να το κάνουμε, ο κορμός και τα μεγάλα και παλιά φύλα της τσουκνίδας (αυτά που έτσι και μας “τσιμπήσουν” μας τρωνε οι φαγούρες) δε μαγειρεύονται. Ε, λοιπόν τα “κιντέατα” τα έτρωγαν και οι αρχαίοι Έλληνες. Αυτό το έμαθα πριν από δυο χρόνια βλέποντας ένα πρόγραμμα στην αυστραλέζικη τηλεόραση. Έλεγαν πως το καλύτερο διουρητικό φάρμακο του Ιπποκράτη (460 - 370 π. Χ), ήταν οι τσουκνίδες. Τώρα έρχομαι στα καλαμπούρια που λέγονται, πέρα δώθε, για τους πόντιους, για τη ράτσα μας. Τα δεχόμαστε κι εμείς και γελάμε, γιατί ξέρουμε πως όταν δεν αξίζεις κανέναν δεν ασχολείται μαζί σου. Δηλαδή, όταν είσαι κακομοίρης, οι άνθρωποι παρασάνοντας τους καλούς, όχι μόνο δε σε σχολιάζουν, αλλά αντίθετα τάχατες σε λυπούνται κιόλας και σε προσέχουν. Μωρέ, καλύτερα να σε ζηλεύει κανείς, και να σε σχολιάζει και να σε κατηγορεί - από ζήλια βέβαια - παρά να σε λυπάται. Π' αυτό κι ο σοφός παππούλης μας, ο Στρατηγός Θεόδωρος Κολοκοτρώνης (1770 - 1843), λει κάπου: “Μόνον τα καρποφόρα δέντρα πετροβολούν”.

Έρχομαι τώρα στους κύπριους, που κι αυτοί είναι δεμένοι με την Αρχαία Ελληνική Παράδοση. Το επίθετο του πατέρα σ' αυτούς δεν πήγαινε απ' τον πατέρα στο γιο και στον εγγονό, αλλά χανόταν εντελώς. Το επίθετο του γιου σχηματιζόταν απ' τη γενική του ονόματος του πατέρα. Ας πούμε πως τον πατέρα τον λέγανε Κωνσταντίνο Ιορδάνου, και το γιο του Ευριπίδη και τον εγγονό του Θανάση. Ο γιος, λοιπόν, δε λεγόταν Ιορδάνου, αλλά Ευριπίδης Κωνσταντίνου, κι ο εγγονός Θανάσης Ευριπίδου. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια, και οι Κύπριοι προσαρμόζονται. Ιδιαίτερα τώρα που κι αυτοί, μάλλον από ζήλια, μπήκαν στην ύποπτη Ευρωπαϊκή Ένωση, για να τρωνε με χρυσά κουτάλια...

Θα τελειώσω, όμως, πάλι με τους πόντιους. Μερικοί ντόπιοι μας λένε λαζούς. Όχι, δεν είμαστε λαζοί. Θυμάμαι, πως όταν ήμουν μικρός οι ντόπιοι στην Αθήνα μου έλεγαν: “Λαζιον το παιδίον”, και σαχλαμάρες. Δυστυχώς, από άγνοια κι εμείς το δεχόμασταν και καλαμπουρίζαμε. Πως δηλαδή, είμαστε λαζοί. Θυμάμαι, μάλιστα, πως κι εγώ, πιστρικάς βέβαια τότε, καμάρινα την τεράστια φωτεινή επιγραφή, πράσινου χρώματος, που είχε ένας πόντιος ζαχαροπλάστης, στο μαγαζί του, στην οδό Αθηνάς, κοντά στην Ομόνοια: “Ο Λαζός”. Δηλαδή, το διατυμπανίζαμε κιόλας, πως δεν ήμασταν Έλληνες. Βέβαια δεν έφταιγαν οι αγράμματοι πόντιοι, αλλά το κράτος. Σάματις βρέθηκε ένας ιστορικός της προκοπής, ή ένας εγγράμματος πόντιος να κατατοπίσει τους παππούληδες και τις γιαγιάδες μας;

Όχι, οι λαζοί δεν ήταν Έλληνες, αλλά αιγύπτιοι. Ο Βασιλιάς της Αιγύπτου Σίστρωπης - αν δεν κάνω λάθος στο όνομα - είχε κάνει μια εκστρατεία στον Πόντο κι ο στρατός του αποδεκατίστηκε. Τα κατάλοιπα, λοιπόν, αυτού του στρατού αποτέλεσαν τους λαζούς. {Ο Πόντος τότε λεγόταν Καπαδοκία κι ονομάστηκε Πόντος μετά το πέραςμα του Μεγαλέξανδρου (356 - 323 π.Χ), απ' εκεί, γύρω στα 330 π.Χ. Πόντος βέβαια σ' αρχαία είναι η θάλασσα}.

Δεν πρέπει να μας ενδιαφέρει πως μια περιοχή του Πόντου λέγεται Λαζική. Πράγματι υπάρχει αυτή η περιοχή, και μάλιστα είναι κοντά στην Τραπεζούντα. Ούτε γιατί ο Ρήγας Φεραίος (1757 - 1798), με το Θούριό του ζητούσε κι απ' τους λαζούς να επαναστατήσουν, λέγοντας (Ισως κι αυτός να έκανε λάθος και να εννοούσε εμάς τους πόντιους):

*Μην καρτερείτε πλέον, ανίκητοι Λαζοί,
χωθείτε στο μογάζι, μ' εμάς και εσείς μαζί.*

Ο Ρήγας Φεραίος, ή Βελεστινλής, που το όνομά του ήταν Αντώνης Κυριαζής, επίσης, σκεφτόταν και τον τουρκικό λαό, που ζούσε κάτω από άθλιες συνθήκες, με την απολυταρχία των σουλτάνων (Σάματις και τώρα δεν υποφέρει ο τουρκικός λαός). Δίπλα, λοιπόν, στους καταπιεσμένους χριστιανούς βάζει και τους Τούρκους:

*Να σφάξωμεν τους λύκους, που στο ζυγό βαστούν
και Χριστιανούς και Τούρκους, σκληρά τους τυραννούν.*

Δηλαδή, δε ζητούσε μόνο απ' τους Έλληνες να ξεσηκωθούν, αλλά απ' όλους τους λαούς του βόρειου τμήματος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας:

*Βούλγαροι κι Αρβανίτες, Αρμένιοι και Ρωμιοί,
Αράπηδες και άσπροι, με μια κοινή ορμή.*

Αν δεχτούμε, λοιπόν, πως είμαστε λαζοί, παίζουμε το παιχνίδι της Τουρκίας, που για να μη δεχτεί τη γενοκτονία μας λει, πως δεν υπήρχαν πολλοί Έλληνες στον Πόντο, αλλά λαζοί ελληνόφωνοι. Και πως και οι εκατοντάδες χιλιάδες πόντιοι που ήρθαν στην Ελλάδα, ή κι αυτοί που πήγαν στη Σοβιετική Ένωση, δεν ήταν Έλληνες αλλά λαζοί! Λένε, λοιπόν, τα τουρκικά ιστορικά βιβλία κτλ: “Οι πόντιοι ήταν μια ημιάγρια φυλή, οι λαζοί κτλ”. Επίσης αν πεις σ' ένα τούρκο: “Ξέρεις οι γονείς μου προέρχονται απ' την Τραπεζούντα κτλ”. Θα σου πει: “Α, είναι Λαζ”. Ε, και τι φταίνε οι άνθρωποι; Αυτά μαθαίνουν στα σχολεία τους.